

Allmänt om de kyrkliga valen

I inledningen till kyrkoordningens nionde avdelning om de kyrkliga valen sägs att kyrkans beslutsordningar har knutit an till, men även påverkat, vad som gällt i det samhälle där kyrkan har verkat. Detta framgår tydligt vid en genomgång av kyrkoordningens valbestämmelser.

En utgångspunkt för kyrkoordningen är att de principer som gäller för demokratiska val i samhället i övrigt skall tillämpas vid de kyrkliga valen. Det innebär en allmän och lika rösträtt för dem som tillhör kyrkan, skydd för valhemligheten och rätt för alla röstberättigade att nominera kandidater. Det är emellertid inte endast dessa övergripande principer för demokratiska val som återfinns i kyrkoordningen. Valen genomförs också i praktiken på ett sätt som nära ansluter till det som gäller vid de allmänna valen i samhället.

Kyrkoordningens bestämmelser om direkta val bygger i stor utsträckning på vallagen (1997:157), vilken reglerar valen till kommunerna, riksdagen och EU-parlamentet. Samtidigt finns vissa skillnader mellan vallagens och kyrkoordningens bestämmelser.

Redan när kyrkoordningen utarbetades och beslutades gjordes förändringar i förhållande till vad som tidigare hade gällt. De som röstar i en vallokal på valdagen och de som röstat vid tidigare kyrkliga val och vid de allmänna valen bör kunna känna igen sig fullt ut. Förändringar har gjorts på andra områden. Några av de viktigaste skillnaderna mellan de allmänna valen och kyrkovalen kan sammanfattas i följande punkter.

- * Rösträttsålder är 16 år istället för 18 år.
- * Obligatorisk registrering av alla nomineringsgrupper.
- * Obligatorisk anmälan av kandidater.
- * Alla väljare kan brevrösta.

Förändringar som skett mellan 2001 och 2005 års val och som kan finnas skäl att särskilt lyfta fram är följande.

- * Kyrkoordningens tidigare kapitel 38 om direkta val har formellt sett ersatts av ett nytt 38 kap. med i huvudsak motsvarande innehåll. Kapitlet har i viss utsträckning omredigerats och så gott som alla paragrafer har fått nya nummer. Ett mindre antal bestämmelser har ändrats i sak.
- * Kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om de direkta valen har som en följd av ändringarna i kyrkoordningen ändrats i viss utsträckning.
- * Tiden för när ansökan om registrering av gruppbezeichnungar och anmälan av kandidater skall ha inkommit har ändrats från 15 juni till 15 maj.
- * Beslut om att inrätta särskilda röstmottagningsställen och att utse röstmottagare på dessa har flyttats från stiftsstyrelsen till valnämnden. På ett särskilt röstmottagningsställe får alla röstberättigade inom en valnämnds ansvarsområde rösta. Detta är av betydelse för flerpastoratssamfälligheter. Vid 2001 års val avsåg särskilda röstmottagningsställen endast dem som bodde inom det

pastorat där det särskilda röstmottagningsstället var inrättat. Särskilda röstmottagningsställen kan ordnas hela tiden fram till och med valdagen.

- * Valnämnden och inte som tidigare kyrkoherden utser röstmottagare på en expedition för förhandsröstning. Det är också valnämnden som – efter samråd med kyrkoherden – beslutar på vilken eller vilka expeditioner i ett pastorat som förhandsröstning skall ordnas. Det finns något större möjligheter för stiftsstyrelsen att besluta om inskränkning i de öppettider som anges i kyrkoordningen.
- * Budröstning har införts genom att en brevöst kan lämnas av ett bud såväl när förhandsröstning äger rum som på valdagen.
- * Behandling av förhandsröster vid ångerröstning har ändrats så att det kan ske samma preliminära granskning av alla förhandsröster i vallokalen som vid de allmänna valen.
- * Överklagande av beslut om att inte göra en rättelse i röstlängden skall avgöras så att en eventuell rättelse kan göras innan valet äger rum. Tidigare behandlades sådana överklaganden efter det att valet hade ägt rum.

1.1 BESTÄMMELSER OM DE KYRKLIGA VALEN

Kyrkomötets bestämmelser, liksom de bestämmelser som Kyrkostyrelsen beslutar på Kyrkomötets uppdrag, publiceras i samlingen Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB). Varje nummer av Svenska kyrkans bestämmelser publiceras sedan den 1 januari 2004 endast på Svenska kyrkans hemsida, www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen. När ett nummer utkommer skickas detta också via e-post till alla församlingar som inte ingår i någon samfällighet och till alla samfälligheter. Det innebär att det skickas till alla enheter på den lokala nivån där det skall finnas en valnämnd. Det går också att anmäla sig via Svenska kyrkans hemsida för att få meddelande per e-post när nya bestämmelser skickas ut.

De grundläggande bestämmelserna om hur

de direkta kyrkliga valen genomförs finns i 38 kap. kyrkoordningen. Bestämmelser om rösträtt och valbarhet regleras i 33 kap. om förtroendevalda. Av betydelse för valens genomförande är också vilka beslutande organ som finns och hur många ledamöter och ersättare som skall väljas. För församlingar och samfälligheter finns bestämmelser om detta i 3 och 4 kap. Bestämmelser om Svenska kyrkans valprovsnämnd, som provar överklaganden av kyrkliga val, finns främst i 15 kap.

Bestämmelser om hur överklagande görs, handläggs och avgörs finns i 58 kap. De delar av kyrkoordningen som är av särskild betydelse för de kyrkliga valen finns i denna handbok som *bilaga 1*. Det bör noteras att bilagan bygger på beslut fattade av Kyrkomötet t.o.m. år 2003. Det kan komma att ske förändringar i någon eller några av de i bilagan medtagna bestämmelserna genom beslut av 2004 års kyrkomöte.

Kyrkomötet har delegerat till Kyrkostyrelsen att på ett antal områden utfärda närmare bestämmelser om de direkta valen. Detta regleras i 38 kap. 89 § kyrkoordningen. De bestämmelser som Kyrkostyrelsen har beslutat är följande.

- * Kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om direkta val (SvKB 2004:1)
- * Kyrkostyrelsens beslut om indelning av en församling i valdistrikt (SvKB 2004:2)
- * Kyrkostyrelsens beslut om valedlars utseende (SvKB 2004:3)

Kyrkostyrelsens bestämmelser finns som *bilaga 2*.

1.2 BEGREPP OCH ORDFÖRKLARINGAR

Det finns ett antal begrepp som används vid val och som återfinns i kyrkoordningen och i Kyrkostyrelsens närmare bestämmelser. Det finns också i övrigt begrepp som gäller den kyrkliga organisationen som det kan vara bra att ha klart för sig vad de betyder. Som *bilaga 3* finns en sammanställning av begrepp och ordförklaringar som på olika sätt är av betydelse för de kyrkliga valen.

1.3 ANSVARSFÖRDELNING

Det finns i kyrkoordningen bestämmelser som klargör ansvarsfördelningen för valens genomförande.

1.3.1

Kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsen har det övergripande ansvaret för de direkta valen. I detta ligger ett allmänt ansvar för att valen kan genomföras i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser. Utarbetandet av det datoriserade valsystemet, denna handbok och nyhetsbrev med information i olika valfrågor är en följd av Kyrkostyrelsens övergripande ansvar. I kyrkoordningen har också ett antal konkreta uppgifter lagts på Kyrkostyrelsen. Detta framgår närmare i olika avsnitt i handboken. Sammanfattningsvis kan pekas på följande uppgifter som Kyrkostyrelsen har ansvaret för.

- * Beslut om registrering av gruppbezeichnungar för val till Kyrkomötet.
- * Produktion och distribution av röstlängder till valnämnderna.
- * Tryckning och utskick av röstkort inklusive valinformation till alla röstberättigade.
- * Tryckning av blanka valsedlar samt distribution av dessa till stiftet och valnämnderna.
- * Tryckning av valsedlar på beställning av nomineringsgrupperna.
- * Produktion och distribution av de olika kuvert som behövs för valens genomförande.
- * Utfärdande av närmare bestämmelser om de direkta valen.

1.3.2

Stiftsstyrelsen

På ett motsvarande sätt som Kyrkostyrelsen har ett övergripande ansvar för alla direkta val har stiftsstyrelsen ett övergripande ansvar för alla direkta val inom stiftet. Stiftsstyrelsen har på det sättet karaktär av regional valmyndighet. Även stiftsstyrelsens ansvar för valen konkretiseras genom ett antal bestämmelser i kyrkoordningen. De mer omfattande uppgifterna kan sammanfattas i följande punkter.

- * Fastställande av vissa beslut som fattas lokalt såsom inskränkt valbarhet och valkretsindelning vid val av samfällda kyrkofullmäktige.
- * Beslut om eventuell indelning av en församling i valdistrikt.
- * Registrering av gruppbezeichnungar för alla val utom kyrkomötesvalet.
- * Ta emot anmälan av kandidater för samtliga val.
- * Ta emot förhandsröster och vidarebefordra dessa till rätt valdistrikt.
- * Svara för den slutliga röstsammanräkningen och för mandatfördelningen för alla val utom val till Kyrkomötet.

1.3.3

Valnämnden

En valnämnd skall finnas i varje samfällighet och i varje församling som inte ingår i någon samfällighet. Valnämnden har det lokala ansvaret för valets genomförande. Den skall biträda stiftsstyrelsen och i övrigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen eller i bestämmelser utfärdade av Kyrkostyrelsen. Valnämnden skall ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att nämnden skall kunna utföra sina uppgifter. Kostnaden för valnämndens verksamhet bestrids av församlingen eller samfälligheten.

Det finns inga bestämmelser i kyrkoordningen om antalet ledamöter i en valnämnd. För att det skall vara fråga om en nämnd behöver det vara minst tre ledamöter. Antalet ersättare måste uppgå till minst hälften av antalet valda ledamöter. Hur många ledamöter och ersättare som skall finnas beslutar kyrkofullmäktige resp. samfällda kyrkofullmäktige. Fullmäktige skall också anta ett reglemente för valnämnden. Förslag till reglemente jämte kommentarer till detta finns i denna handbok som *bilaga 4*.

En redovisning och närmare genomgång av de konkreta arbetsuppgifter som vilar på valnämnden görs i kapitel 8 valnämndens uppgifter.

1.3.4

Svenska kyrkans valprövningsnämnd

För att pröva överklaganden av val finns Svenska kyrkans valprövningsnämnd. Nämndens leda-

möter väljs av Kyrkomötet och dess ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare. Vilka beslut som kan överklagas och vilka tidsfrister som gäller regleras i 38 kap. 90–92 §§ kyrkoordningen.

1.4 DIREKTA VAL PÅ ALLA NIVÅER

Ledamöter och ersättare i alla beslutande organ på alla nivåer väljs genom direkta val. Ett undantag från detta är de fall när en församling har högst 500 röstberättigade och bestämmer sig för att ha kyrkostämma. Som ett ytterligare undantag kan ses det förhållandet att kyrkoherden i kraft av sitt särskilda uppdrag är självskriven ledamot i ett direktvalt kyrkoråd. Detta har, trots att det i huvudsak fullgör samma uppgifter som ett indirekt valt kyrkoråd, nämligen ställning även som församlingens beslutande organ.

Före kyrkoordningens tillkomst hölls direkta val endast på lokal nivå, alltså val till kyrkofullmäktige i församlingar och samfälligheter. Stiftsfullmäktiges och Kyrkomötets ledamöter valdes indirekt av elektor utsedda av lokala förtroendevalda.

Alla röstberättigade (med undantag för dem som tillhör Hovförsamlingen) kan rösta i tre eller fyra val. Den lokala organisationen avgör antalet. Var och en som är röstberättigad kan delta i val enligt något av följande fyra alternativ.

1. Kyrkomötet, stiftsfullmäktige och kyrkofullmäktige
2. Kyrkomötet, stiftsfullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige och direktvalt kyrkoråd
3. Kyrkomötet, stiftsfullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige och kyrkofullmäktige
4. Kyrkomötet, stiftsfullmäktige och samfällda kyrkofullmäktige

Det första alternativet gäller för församlingar som inte ingår i en samfällighet. För församlingar som ingår i en samfällighet gäller alternativen 2–4. Dessa skiljer sig åt ifråga om vilken typ av beslutande organ som finns i församlingen. I alternativ 2 väljs ett direktvalt kyrkoråd och i alternativ 3 kyrkofullmäktige.

I det fjärde alternativet sker inget direkt val i församlingen. Där finns kyrkostämman som beslutande organ. I kyrkostämman får alla församlingens röstberättigade vara med och delta i överläggningarna och besluten.